

זאת תהיה התוצאה של האכזבה הכללית מדו"ח ויתקון:

דבר משונה וחבר הכפר: הם אישרו אחת אחת כמעט את מרבית הטענות שגרמו בקיץ האחרון לפערה ציבורית אדירה. ואחרי ששלו זאת הם לא מצאו בהם כמעט פסוק, התייחסו אליהם כפסלנות ופטרנו את האחראי להם לא רק ללא ביקורת, אלא כליווי ערימה גדולה של שכתובים.

היה זה דו"ח בלתי מתקבל על הדעת, מנ"י גד לכל הגיון, מדהים בחוסר התחשבותו בהשי פעתו החינוכית-ציבורית-מוסרית, שרק דעת המיעוט של האגוף מאיר זורע, הצילה את כבודו.

הסכנה הגדולה ביותר שהיתה טמונה בפיר" סום דו"ח זה היתה לא רק בהשלכה שתהיה לו לגבי הנורמות המוסריות במדינה. יותר מזה היתה מסוכנת המשמעות המתחייבת מדו"ח זה, לפיה אין מה לעשות, אין דרך להילחם בתופעות השחיתות והסיאוב של המשטר, ושאפילו המוצא האחרון בו היתה עדיין תלויה תקווה — ועדת חקירה בלתי תלויה — היא מוסד שאין לתת בו אמון. זהו מצב המוביל לאפשרות של:

שד בתי-משפט, גרמה לכך שתהיה השלכה ישירה מהביקורת שהוטחה כלפי הוועדה אל כלל המערכת השיפוטית במדינה.

שום פסק-דין, שום קביעה שיפוטית, שום דו"ח של חקירה, לא עוררו תגובות כה שליליות ונזעזעות כמו הדו"ח של ועדת ויתקון. היה זה דו"ח שעמד בניגוד משווע לכלל האומר: "צדק צריך לא רק שיעשה, אלא גם שיראה!" דו"ח הרוב בוועדת ויתקון היה מיסמך כה מזור ומדהים בחוסר ההגיון הפנימי שלו, בסתירה רותיו, בערפולו, בניסוחו החמקמק והמתפתה, עד שכמעט כלתי ניתן להסביר כיצד הוא הובר כפי שחובר.

אילו היו רוב חברי הוועדה מוצאים שכך ההאשמות שהועלו והוטחו כלפי מה שנעשה בחברת "נתיבי נפט" וכלפי מנכ"ל מרכזי (מוטי) פרידמן היו מושלטי יסוד והסרי שחר וכסים עובדתי, ועל סמך זה מניעים למסקנות שהגיעו, לא היה איש בא אליהם כטענות. אפי שר היה לחלוק על ממצאיהם או קביעתם, אך לא יותר מכך. מה שעשו שני חברי הרוב בי ועדה (השופט ויתקון והתעשיין קייר) היה

ערב יום העצמאות ה-24 של מדינת ישראל, נפגעה בצורה חמורה אחת מאשיות היסוד של המדינה. רק חמולת ההגיונות יכלה לחפות זמי נית על העובדה שמדינת ישראל ספגה את אחת מהחלומות הקשות ביותר בכל שנות קיומה. לא היתה זו מהלומה צבאית, לא כתי כלית וזא מדינית. הפגיעה היתה בתחום מסו' כן ובעת השלכות מרחיקות-לכת והרות אסון הרבה יותר — תחום המוסר הציבורי.

כאשר בתום 49 ישיבות בחמישה חודשי חקירה פורסמו מסקנות ועדת החקירה שמוני תה לחקור כפרשת חברת "נתיבי נפט", הן גרי מו לפניעה חסרת תקדים בתדמיתה של המעי רבת השיפוטית בישראל ובאמון הבלתי מוג' כל והבלתי מסוייג כמעט שאזרחי המדינה רחשו לה.

אומנם ועדת חקירה אינה שייכת ישירות למערכת השיפוטית. למרות שהיא ממונה עלי ידי בתי-המשפט העליון, לפי צו הממשלה, היא שייכת יותר לזרוע המבצעית. אולם העוכ' דה שבראש ועדה כזו ישב שופט בתי-המשפט העליון ושריוניה, כמו מפקדותיה, דמו דלחה

איש הישר בעיניו ינשנה

הרוב בוועדה את העובדות שהובאו בפניהם באמות המידה של סדרי הדין ודיני הראיות במשפט פלילי רגיל.

דוגמאות לקנה המידה של הערכת הוועדה: "שמענו ראיות והגענו למסקנה שאין לומר שהכלים שנמצאו זהים לאלה החשודים כנגובים מראס" סודר. אפילו לצורך הסעיף 311 לפקודת החוק הפלילי אין יסוד להאשמה..." או "מידבר נתנה אישורים כשהם נושאים תאריכים כביום ההשאלות (של הציוד) ולא כביום מתן האישרורים (באחרון של שנים)... ד"ר ניב וגם פרקליט המדינה ראו בכך זיוף של מיסמכים... ברור שאם היה כאן "זיוף" אין מי שהיה עלול להיות מרומה... אין דעתנו נוחה מעניין זה. אך כיוון שאין להוכיח שאנשי נתיבי נפט הם שביקשו את קידום התאריכים, אין להגוים בחשיבות העניין." או "עלינו לשקול קודם כל כיצד להגדר מצב זה. האם היה באי-השלום הריבית והפרש הפיחות (של התרומה למישרד הביטחון שהחזיק פרידמן בחשבונו הפרטי) משום מעשה פלילי?"

דוגמאות אלה ורבות אחרות מצביעות על כך שחברי הרוב בוועדה בחנו כל העת את העובדות שנחשפו בפניהם ושהם עצמם לא כפרו באמינותן. באמות המידה של המישפט הפלילי, שאינן תופסות לגבי ועדת חקירה מעין זו, הד"ר ויתקון והתעשיין קייר, ראו את עצמם שופטים במישפט פלילי, והעריכו עובדות לפי דיני הראיות.

הפסיכזה של "ביטחון המדינה"

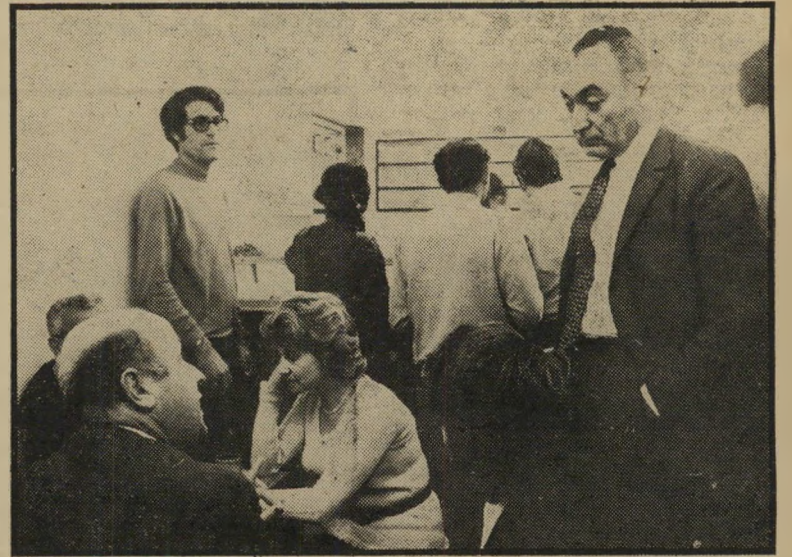
אחת השאלות המרכזיות סביב פרשת נתיבי נפט היתה: האם היה צידוק לסו' דיות המופרות שהוטלה על עצם קיומה ועיסקותיה של חברת נתיבי נפט, או שמא לא היתה זו אלא אחיות עניינים כדי לחפות על שערוריות שחיתות?

אמרו חברי הרוב בוועדה: "דעתנו ברורה בעניין זה. הפעולה כשר לעצמה, בהיותה מתנהלת בשטח מוחזק, בקירבת הגבול ובעניין רגיל. מה ייבת שמירה על סודיות גמורה... אין כל יסוד לטענה שלא היה כאן מקום לסודיות אה, כדברי שלום סלע, מנהל השדה לשעבר, שהיא היתה, פיקציה מפוברקת שלא היתה לה אחיזה בצורך ובמציאות..."... צר לנו לומר שבכך גילו העדים הללו מידה של בורות בתחום המודיעין, המפליאה ומדאיגה אחרונה, בפרט אצל אדם כמו סלע, שהוא סגן-אלוף בצבא... השקפתו סותרת סתירה גמורה את העמדה שלפיה נוהגים בארצנו בענייני ביטחון המדינה. עמדה זו הוסברה לבתי המישפט על ידי מומחים ומצאה את ביטויה בעש' רות פסק-דין. לפע עמדה זו ידעיה עלולה להיות ידעיה סודית, אף על פי שנתפרסמה כבר ברבים והיתה ידועה לאוייב עצמו."

ניסוחי חברי הוועדה בנושא זה הם מסמרי שיער. שני הפוסקים, המתקרביו לגיל 70 ומרוחקים מהמציאות הביטחונית של המדינה, נד' בקים לנורמות ביטחוניות המקובלות במישפטי ריגול — ושנועדו שם להקל על התביעה להרשיע נאשמים בריגול שקשה למצוא נגדם ראיות מבוססות — כדי לבחון לפיהם את הנורמות הביטחוניות שחייבו או לא חייבו סודיות בשדות הנפט ביני. רגישותם של השניים לענייני ביטחון חורגת מגדר הנורמה בהערסם בדו"ח כי, "היה זה ד"ר ניב, עובד בכיר במישרד הפיתוח, שלא שמר על כללי הזהירות בעניין ביטחון המדינה, כאשר הירשה לפרקליטו לקרוא לפנינו בישיבה פומבית מכתב, שטוכנו עלול להסב נזק חמור למדינה." לפי נקודת ראות זאת הרי גם כל מימצא בחקירה, העשוי להסב נזק למדינה, מן הדין להצניע ולהעלימו.

האם טוהר מוטי פרידמן?

כה נאמר בדו"ח הוועדה על מנכ"ל נתיבי נפט, מרכזי ("מוטי") פרידמן: "הוא נכשל מבחינת ניהול המשק של החברה — ולזה יוקדש עיקר הדו"ח הזה...". "איש לא נתן ליבו על מגרעותיו. מר פרידמן איננו, איש משק, אם אין בידו לדאוג גם לתפעול השדה וגם לשמירה על הרכוש והסדר, יתן את זמנו וליבו לתפקיד הראשון ויזניח את האחרון... באבו רודס שרר אי-סדר למעלה משלוש שנים...". "הוא לא עשה עליו רושם של אדם תם או בלתי זהיר...". "הוא אדם העלול להסתבך בענייני כספים, וכבר ראינו שאין הוא מדקדק במניעות המינהל התקין... אדם פיקח ותכסיסן כמוהו לא ישלח ידו בכסף שיותר מדי בני אדם עלולים להתעניין בגורלו...". "אפשר לומר על פרידמן שאין הוא ברון בטענות שהוא מוכן להעלותן לקידום האינטרס הכספי האישי שלו...". "אי רישום הציד והמלאי הוא עניין אחר. ברור שהיה כאן מחלל חמור... הנזק המוסרי שבניחול כושל כזה ובאילול ברכוש המדינה הוא מעל

מוטי פרידמן (יושב מנכ"ל "נתיבי נפט", וסגן שר האוצר צבי דינשטיין, הממונה על ענייני הנפט באוצר, כפי שצולמו בעת דיוני ועדת ויתקון. שני אלה הם הנהנים העיקריים מהמסקנות האבסורדיות של הרוב בוועדת ויתקון, שהמליץ להשאירם בכהונותיהם למרות הביקורת הקטלנית.

ניצולי השואה

מוטי פרידמן (יושב מנכ"ל "נתיבי נפט", וסגן שר האוצר צבי דינשטיין, הממונה על ענייני הנפט באוצר, כפי שצולמו בעת דיוני ועדת ויתקון. שני אלה הם הנהנים העיקריים מהמסקנות האבסורדיות של הרוב בוועדת ויתקון, שהמליץ להשאירם בכהונותיהם למרות הביקורת הקטלנית.

האם מילאה הוועדה את תפקידה?

בכתב המינוי של הוועדה נאמר: "ביום כ"ו בחשוון תשל"ב (14 בנובמבר 1971) החליטה הממשלה להקים ועדת חקירה לפי חוק ועדות החקירה תשכ"ט—1968, אשר תחקור במכלול הבעיות שעורר מר זוד ניב בתוכניו ההנהלת משרד-האוצר מאפריל 1971, המצורף בזה, ובפרט בבעיות דרכי ניהולן של שרות הנפט בסיני מבחינה ארגונית-מקצועית וחברתית, מוסרית ובעסקת המכירה שנעשתה על-ידי מר מרדכי פרידמן לחברת "מדבר" כנוצר בתוכיר האמור."

קבעה הוועדה (במסקנות הרוב) בין השאר: "החומר שהוגש לנו בעל-פה ובכתב היה עצום במידיו ורב-גווני בווישאו. הוא כלל בין היתר בעיות העומדות ברומו של עולם המינהל וטהר המידות. אך שהתרבו בו דבי רים של מה בכך ושל רכילות זולה, שנוח היה להם שלא היו מובאים משהובאו. יתרה מזו, אם כי ציין ד"ר ניב בתוכניו כי חלק מהאשמותיו מבוסס על עדויות מפי שמועה, היו בין עדויותיו עדויות כה בלתי מהימנות שיש לתמוה עליו שראה להביאן. הדיון בקובלנתו של ד"ר ניב העמיד את הוועדה גם לפני בעיה אחרת, שרק לכאורה היא בעיה נוהלית, ולמעשה היא בעיה של שמירה על עקרונ הצדק הטבעי..."

מישפט הפתח בציטטה זו מתוך דו"ח ועדת ויתקון הוא זה האר' מר: "הדיון בקובלנתו של ד"ר ניב..." עצם ניסוח זה, המקבל תימוכין למכיר בהמשך הדו"ח, מעיד כי הוועדה לא מילאה את התפקיד שהוטל עליה, לא ניסחה לעצמה את מטרתיה, ובכך החטיאה את עצם יעודה. בעוד שלפי כתב המינוי הוקמה הוועדה, "לחקור במכלול הבעיות שעורר דוד ניב" היא ראתה את עצמה מוסמכת, לדון בקובלנתו. במקום להיות גוף חוקר היא ראתה עצמה גוף שופט, במקום ליוס חקירה עצמאית, באה הוועדה לבדוק מה האמת בהאשמותיו של ניב. זאת היתה אם כל חטאת הוועדה. כל משגיה האחרים נבעו מכך.

איך העריכה הוועדה את העובדות?

בגלל טבעה המיוחד של ועדת חקירה, השונה בתכלית מכל מוסד שיפוטי אחר, היא פטורה מסדרי הדין הרגילים ומדיני הראיות המקובלים. למרות זאת העריכו חברי